

Inhoud

Woord vooraf	7
Inleiding	13
Aanwijzingen voor het gebruik	24
Lijst met afkortingen	25
Namen	31
Bibliografie	421

Woord vooraf

Bij de 1e t/m 11e druk (Aula-reeks)

Van een wetenschappelijk gefundeerde beschrijving van de afzonderlijke voornamen was in Nederland tot nu toe geen sprake. Nu ik getracht heb hiervoor een grondslag te leggen, gaat mijn dank uit naar allen die mij in dit werk hebben bijgestaan.

Dat zijn in de eerste plaats de honderden die mij uit het gehele land de bouwstoffen verschaften door zo spontaan mede te werken aan mijn enquête en mijn vele vragen zo zorgvuldig te beantwoorden.

Dr. P.J. Meertens, directeur van het Dialecten-, Volkskunde- en Naamkunde-Bureau der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam, ben ik erkentelijk voor zijn grote belangstelling voor mijn werk en voor de mogelijkheid die hij mij bood, om het enquêtemateriaal van het Bureau voor Naamkunde te vergelijken met het mijne.

Voorts dank ik allen die mij met inlichtingen of op andere wijze hebben geholpen. Zij mogen mij verontschuldigen dat ik hen niet allen bij name kan noemen.

Slechts wie zich met deze materie heeft beziggehouden, weet dat bescheidenheid hier een bijzonder gewenste eigenschap is: op volledigheid kan men geen aanspraak maken en op iedere bladzijde loopt men de kans fouten te maken. Daarom hoop ik dat ieder die mij op tekortkomingen of fouten betrapt, mij dit zal doen weten, ten voordele van de verdere ontwikkeling van de voornamenstudie op ons taalgebied.

Vlaardingen, zomer 1964

J. van der Schaar

Bij de 12e druk (Aula-reeks)

Mijn dank gaat uit naar de honderden vriendelijke briefschrijvers die mijn verzoek, gedaan in het bovenstaande Woord Vooraf, hebben ingewilligd. Door veel van die, vaak zeer uitvoerige en gedetailleerde, brieven hebben me unieke gegevens bereikt die op een andere wijze niet te achterhalen zouden zijn geweest. Door het grote aantal is het niet doenlijk namen te noemen. Ik wil slechts één uitzondering maken, door wél de naam te noemen van mijn oud-collega drs. C.J. Adriaanse te Gorinchem, die me gedurende de afgelopen jaren vrijwel maandelijks de door hem met grote belangstelling en nauwkeurigheid uit de kranten verzamelde gegevens stuurde: namen of

naamvormen die in mijn boekje nog niet vermeld waren. Als classicus gaf hij me ook deskundige en nuttige aanwijzingen, waarvan ik dankbaar gebruik heb gemaakt.

Door de hedendaagse schaalvergroting werd ik de laatste jaren met toenemende werkzaamheden geconfronteerd, waardoor ik niet veel meer kon doen dan zelf ook gegevens verzamelen, voordat ik wegens het bereiken van de daartoe bestemde leeftijd mijn functies moest neerleggen. Door dit alles stonden naar schatting 17 à 18 000 fiches op verwerking te wachten.

Vrijwel alle toegevoegde namen en naamvormen zijn bij Nederlandse families in gebruik. Daarbij valt te constateren dat buitenlandse, vooral Angelsaksische invloeden sterk toegenomen zijn. Grotere wettelijke vrijheid op het gebied van de voornaamgeving leidde gelukkig niet tot al te gekke dingen, ongetwijfeld mede dankzij de waakzaamheid der ambtenaren van de Burgerlijke Stand. Wel heb ik door veel brieven en telefoontjes van aanstaande ouders de indruk dat het kiezen van een voornaam meer een zaak van overwegen en overleg is dan voorheen. Vandaar ook de sterke uitbreiding van het namenbestand.

Vooraf ten behoeve van genealogen, maar ook voor andere belangstellenden, heb ik mijn werk wat meer historisch uitgediept. Indien dat mogelijk was, heb ik de tijd vermeld waarin bepaalde namen opkwamen en heb ik oudere vormen genoemd, waarin de oorspronkelijke naam vaak moeilijk te herkennen is. Hiervoor heb ik onder meer talloze genealogieën doorgewerkt en daaruit gegevens verzameld. Dit verschafte ook een ruimer inzicht in de vroegere geografische spreiding van namen, daar veel families in oudere tijd sterk aan hun woonstreek gebonden bleven.

Ik hoop dat ik met dit resultaat van een onnoemelijk aantal uren werk velen een genoegzaam verschaft, en ook veel aanstaande ouders steun bij het kiezen van een naam voor hun kind.

Opmerkingen en aanvullingen blijf ik gaarne ontvangen.

Vlaardingen, winter 1980/81

J. van der Schaar

Bij de 13e druk (Aula-reeks)

Bij deze nieuwe druk wil ik niet nalaten mijn waardering uit te spreken voor mevrouw dr. Anna G. de Tollenaere-Blonk te Warmond, die met de daartoe vereiste volharding, slechts op te brengen bij grote belangstelling voor het onderwerp, dit boekje letterlijk van A tot Z heeft uitgekamd om over het hoofd geziene drukfouten of minder gelukkige formuleringen op te sporen.

Voorts ben ik veel dank verschuldigd aan de heer R. van Schagen te Breukelen, die in de bronnen waarover hij kan beschikken, on-

verdrotten speurt naar nog ontbrekende namen of naamvormen. De lijsten die ik met grote regelmaat van hem mag ontvangen, getuigen eveneens van grote belangstelling en nauwkeurigheid.

Vlaardingen, voorjaar 1983

J. van der Schaar

Bij de 1e, door Doreen Gerritzen en J.B. Berns herziene, druk

Voor we kunnen ingaan op de werkwijze bij het herzien van het voornamenboek van Van der Schaar, willen we eerst iets zeggen over de aard van de verzameling ervan. Als basis heeft Van der Schaar het werk van J.J. Graaf uit 1915 (*Nederlandsche doopnamen naar oorsprong en gebruik*) en de *List fan Fryske foarnammen* van de Fryske Akademy gebruikt. Deze basis werd uitgebreid met materiaal dat hij verzamelde uit geboorte- en overlijdensberichten in verschillende kranten en door middel van een enquête. Deze laatste bron leverde een unieke verrijking van de verzameling op: allerlei, vaak door dialect beïnvloede varianten en verkortingen die in het dagelijks leven in gebruik zijn, maar nooit de geschreven status hebben gehaald, konden worden toegevoegd. We weten dit uit het feit dat Van der Schaar "het herkennen van dialectische vormen (die vaak alleen in het mondeling verkeer gebruikt worden)" als een van de doeleinden beschouwde waarvoor men zijn boek zou kunnen gebruiken (blz. 14 van zijn inleiding, 13e druk). Hoewel we deze toevoeging, zoals gezegd, als een interessante verrijking van de verzameling beschouwen, willen we toch ook wijzen op de nadelen ervan. Het eerste bezwaar is dat het niet bekend is om welke namen het gaat. Wel is duidelijk dat het slechts om een klein gedeelte van de namen gaat en dat men er bij het vermelden van zuidelijke herkomst meer op bedacht moet zijn dan bij aanduidingen die wijzen op voorkomen boven de Grote Rivieren (voor de achtergrond hiervan leze men de inleiding bij deze druk). Het tweede nadeel is dat het steeds gaat om reconstructies volgens het inzicht van de invullers van de enquête. Aangezien er geen één-op-één-relatie bestaat tussen klank en letter, is enige terughoudendheid bij een deel van de namen dus op zijn plaats.

Wat betreft de historische vermeldingen zegt Van der Schaar in zijn inleiding bij de vorige druk het volgende. "Veel van de oudere vormen uit Noord-Brabant zijn afkomstig uit het rechterlijk archief; ik heb ze te danken aan de heer F.W. Smulders. Daar het uitsluitend om de vormen gaat, heb ik, om ruimte te besparen, niet steeds de vindplaats in dat archief vermeld. Wanneer vormen uit Förstemann, Littger, Socin e.a. vermeld worden, dienen ze slechts ter vergelijking wat de tijd van opkomst betreft, niet om de richting van bepaalde invloeden aan te geven." (blz. 14 van zijn inleiding, 13e druk). Zowel de verzameling zoals Van der Schaar die heeft aangelegd als de historische vermeldingen zijn, met uitzondering van een aan-

tal toevoegingen en kleine correcties, ongewijzigd overgenomen. Bij de herziening van het voornamenboek van Van der Schaar heeft als uitgangspunt gediend dat de voornamen zelf centraal moeten staan en niet hun onderling verband of de wetenswaardigheden van belangrijke naamdragers. Dat betekent in de eerste plaats dat wij ervoor hebben gekozen elke voornaam als lemma op te nemen en niet, zoals Van der Schaar, de voornamen te presenteren in een rangschikking volgens etymologische herkomst. Dit laatste leidde er concreet toe dat men bijvoorbeeld *Jan* onder het lemma *Johannes* kon vinden, *Maaïke* onder *Maria* en *Jeroen* onder *Hieronymus*, maar het betekende ook dat men voor *Joost* zowel onder *Jodocus* als *Justus* moest kijken en voor *Geertien* onder *Geertruida*, *Gerard* én *Gero*. Een register wees daarbij de weg. De keuze voor de opzet waarbij elke naam een ingang heeft, werd ingegeven door de praktische voordelen. Elke naam is nu direct vindbaar en wanneer een naam meer dan één interpretatiemogelijkheid heeft, is dat in één oogopslag duidelijk. Het is echter ook een principiële keuze. Door de bijzondere plaats van voornamen in het taalsysteem is de relatie tussen naam, oorsprong en betekenis namelijk ondoorzichtig geworden (zie ook de inleiding); een voornamenboek dient deze relatie te verhelderen en moet dan ook het uitgangspunt, de voornaam, als vertrekpunt aanbieden.

Van der Schaar maakte in zijn inleiding bij de voorgaande drukken de volgende opmerking: "In dit boek zal men kunnen opmerken dat voornamenbeschrijving voor een groot gedeelte hagiografie, heiligenbeschrijving is..." (blz. 11 van zijn inleiding, 13e druk). Hoewel wij doordrongen zijn van het historisch belang van de heiligenverering voor de naamgeving, delen wij deze opvatting over wat "voornamenbeschrijving" inhoudt niet. Wij hebben dan ook bij het herzien van de tekst over de heiligenlevens het criterium gehanteerd dat alleen die informatie gehandhaafd blijft die van belang is geweest voor verbreiding en populariteit van de naam.

Naast een herschrijving om de leesbaarheid te verhogen en een wijziging van de afkortingen (de aanduidingen van talen en landen zijn nu met een hoofdletter geschreven en een deel van de afkortingen is doorzichtiger gemaakt of opgeheven) zijn de ingrepen vooral incidenteel. We hebben getracht zoveel mogelijk inconsequenties, bijvoorbeeld in de verwijzingen naar de grondvormen, fouten en onvolledigheden op te heffen. We moeten ons echter aansluiten bij de woorden van Van der Schaar in zijn eerste voorwoord, namelijk "dat bescheidenheid hier een bijzonder gewenste eigenschap is: op volledigheid kan men geen aanspraak maken en op iedere bladzijde loopt men de kans fouten te maken" (zie hierboven). Daarom verzoeken ook wij de gebruiker van deze nieuwe druk om niet terughoudend te zijn met kritiek, correcties en aanvullingen. Want alleen met medewerking van naamgevers en -gebruikers kan een verschijnsel dat zo snel verandert en waarmee men zo creatief kan omgaan, vastgelegd worden. U kunt uw brief, met vermelding van

'voornamenboek' op zowel de enveloppe als de brief zelf, sturen naar Uitgeverij Het Spectrum, Postbus 2073, 3500 GB in Utrecht. Tot slot willen we de mensen bedanken die onmisbaar zijn geweest bij het tot stand komen van dit boek. Dat is in de eerste plaats Huib Hogerheijde, de automatiseringsdeskundige van het P.J. Meertens-Instituut. We zijn hem veel dank verschuldigd voor alle tijd en energie die hij gestoken heeft in het oplossen van de talrijke computerproblemen. Verder bedanken we degenen die met veel geduld en enthousiasme geholpen hebben bij het typ- en corrigeerwerk, te weten Lonneke Koolman, Pauline Janssen, Ineke Meijer, Jaap Westermann en Anita Bijlsma.

Doreen Gerritzen
J.B. Berns

Bij de 4e druk

Deze verbeterde druk is aangevuld met ruim 1.500 voornamen. Deze uitbreiding was vooral mogelijk door de vele reacties op het verzoek om aanvullingen. Helaas is het niet mogelijk iedereen te noemen die hiertoe heeft bijgedragen, maar voor twee personen wil ik een uitzondering maken. Het zijn Joyce van der Ent en Irene Boon-Kamerma. Verder wil ik Jan Pieter Kunst, bibliotheekmedewerker van het P.J. Meertens-Instituut, bedanken voor zijn hulp bij het speurwerk.

Doreen Gerritzen

Bij de 13e druk

In deze nieuwste editie zijn ruim 400 voornamen toegevoegd aan het bestaande bestand van circa 20.000 namen. Het zijn grotendeels namen die de afgelopen jaren regelmatig gegeven zijn in Nederland. Een deel van deze namen is pas recentelijk tot de (enigszins) frequente voornamen in Nederland gaan behoren. Voorbeelden daarvan zijn *Bjarne, Bradley, Brittany, Chanel, Chelsea, Chayenne* en *Cheyenne, Connor, Courtney, Danique* en *Daniek, Denzel, Destiny, Deveny, Fabio, Isis, Jari, Kaylee* (en allerlei spelvarianten), *Kelsey, Lasse, Lauren, Luciano, Madelief, Mitch, Myron, Quinty, Romée, Valentino, Yentl* en *Youp*. De invloed van het Engels/Amerikaans bij de vernieuwing van de namenvoorraad in Nederland is onmiskenbaar.

Bij een ander deel van de toevoegingen gaat het om varianten van min of meer vertrouwde namen. Voor een deel ervan geldt dat het

toeval is dat ze nog niet in de verzameling waren opgenomen. In de meeste gevallen gaat het om spellingvarianten, zoals *Benthe, Bobbie, Dani, Davey, Dylano, Jessy, Jodie, Kristy, Kylian, Lisan, Nikky, Shannen* en *Thijmen*. Ook andere variatie komt echter voor, bijvoorbeeld *Damian, Danique, Guusje, Jenna, Laurine, Nika, Rowin, Stefan, Jorian, Steffie* en *Quinn*.

Met deze drie groepen - ontleningen uit andere talen, spellingvariatie en variatie op bestaande namen - is de aanwas van onze namenvoorraad getypeerd. Niet in beschouwing genomen is de vernieuwing door immigratie.

voorjaar 2000
Doreen Gerritzen

Bij de 15e druk

Voor deze 15e druk zijn, waar nodig, verwijzingen logischer ingedeeld en enkele kleine aanpassingen in de tekst doorgevoerd.

mei 2002
Doreen Gerritzen

Inleiding

‘Wat zijn namen eigenlijk?’ Een serie gerangschikte letters die als je ze uitspreekt een woord vormen waar je iemand op de een of andere manier mee kunt roepen of benoemen. Meestal hadden die kortere of langere rangschikkingen verre wortels in de kerkelijke of bijbelse geschiedenis en stonden zo op een vrijwel voor iedereen onduidelijk geworden manier in verband met menselijke wezens die echt geleefd hadden, maar dat maakte het alleen maar raadselachtiger.

Uit: Cees Nooteboom, Rituelen Amsterdam 1980, blz. 118*

Wanneer het zo zou zijn dat voornamen niets meer zijn dan “een serie gerangschikte letters”, dan had dit boek niet bestaan. Juist de “verre wortels” van voornamen in het verleden en vooral de ondoorzichtigheid van dat verband, maakt het raadplegen van een voornamenboek interessant. Het maakt duidelijk waar onze voornamen vandaan komen en laat zien dat veel van de voornamen die in Nederland in gebruik zijn, in verband zijn te brengen met personen uit het verleden. Vooral heiligen en vorsten hebben een grote invloed gehad op de voornaamgeving. Zo is de naam *Catharina* in de Middeleeuwen in deze streken populair geworden onder invloed van de verering van de heilige Catharina van Alexandrië. Later werd de voorkeur voor deze naam nog gestimuleerd door Catharina van Siena en door het feit dat veel vorstinnen de naam droegen. Ook andere namen uit verre streken zoals *Johannes*, *Margareta* en *Petrus* kwamen hier al vroeg voor. Deze namen zijn hier in gebruik gekomen door de verbreiding van het christendom en met name door de kruistochten en de heiligenverering. Vooral vanaf de twaalfde en dertiende eeuw, in het zuiden eerder dan in het noorden, ging men massaal over tot het geven van heiligennamen. Daardoor werd de naamgeving zoals die van oudsher hier gebruikelijk was, voor een belangrijk deel verdrongen. Die naamgeving kenmerkte zich door een rijke variatie aan tweeledige Germaanse namen zoals *Meinhard*, *Hadewig*, *Amelrik*, *Herreboud* en dergelijke (meer details hierover zijn te vinden in Van der Schaar, 1953). Een deel van deze Germaanse namen heeft zich wel kunnen handhaven, ofwel omdat ze gedragen werden door graven en andere invloedrijke figuren, bijvoorbeeld *Dirk*, *Willem* en *Hendrik*, ofwel omdat er heiligen waren met een Germaanse naam, bijvoorbeeld *Geertruida*, *Hubertus* en *Leonhard*. Dit heeft voornamelijk te maken met het feit dat de adel,

*Met dank aan Leendert Brouwer, die mij attent maakte op deze passage.

en daarmee ook de hoge geestelijkheid, die vooral uit die kringen afkomstig was, nauwelijks meedeed aan deze overgang naar heiligennamen. De achtergrond hiervan is dat zij zich graag aan de traditie hielden en de van geslacht op geslacht overgeleverde namen in stand wilden houden (Meertens, 1951).

De overgang naar heiligennamen vond in Friesland pas na 1400 plaats (Miedema 1982) en dit is er mogelijk de oorzaak van dat de Friese namen niet geheel zijn verdrongen. Weliswaar zijn ook daar *Jan* (van *Johannes*), *Piet* (van *Petrus*) en *Klaas* (van *Nicolaas*) en bij de vrouwen *Trijntje* (van *Catharina*), *Grietje* (van *Margareta*) en *Jantje* (van *Johannes*) zeer frequent, maar de oorspronkelijk Friese namen zijn er steeds geliefd gebleven. Voorbeelden zijn *Tjitske*, *Jeltje* en *Akke* bij de vrouwen en *Anne*, *Douwe* en *Jelle* bij de mannen (gegevens gebaseerd op de volkstelling van 1947).

De Hervorming bracht niet die revolutie in de voornaamgeving te weeg die men zou verwachten: ondanks hun afkeer van heiligenverering bleven ook bij protestanten de heiligennamen, of liever gezegd de door de heiligenverering in gebruik gekomen namen (zoals *Klaasje*, *Geertruida*, *Trijntje*, *Pieter*, *Jan* en *Cornelis*) de meest voorkomende. Vermoedelijk was men zich niet meer bewust van het verband met de heiligenverering.

Het concilie van Trente (1545-1563) schreef de katholieken voor hun kinderen bij de doop een heiligennaam te geven. Het kind moest in zijn doopheilige een voorbeeld en beschermer voor het leven hebben. Daarnaast was het ook een stellingname van de katholieke kerk tegenover de afkeer van heiligen bij de protestanten (Ubachs, 1990). Het is echter niet waarschijnlijk dat dit voorschrift een grote verandering in de naamgeving bij katholieken veroorzaakt heeft, aangezien die toch al in sterke mate bepaald was door de heiligennamen. Wel heeft de katholieke kerk invloed gehad op de inschrijfgewoonten. De naam werd namelijk meestal in de Latijnse vorm in het doopboek ingeschreven, dus *Wilhelmus* en niet *Willem*, *Johanna* en niet bijvoorbeeld *Janna* of *Hanne*. Overigens vindt men niet alleen bij de katholieken een verschil tussen doopnaam en roepnaam. Ook protestanten worden vaak ingeschreven met een naam waarvan men vrijwel zeker kan zeggen dat het niet de naam is waarmee ze in het dagelijks leven werden aangesproken. Voorbeelden zijn *Cornelis*, *Elizabeth*, *Hendrika* en *Johannes* (gegevens gebaseerd op de volkstelling van 1947). Wel is het zo dat het verschil tussen doopnaam en roepnaam bij katholieken meestal groter is dan bij protestanten en niet-gelovigen. Het verschijnsel dat de officiële naam niet overeenkomt met de roepnaam geldt trouwens voor veel mensen nu nog, maar de laatste decennia is het steeds gebruikelijker om een kind met de roepnaam in te schrijven.

Tot het begin van de 18de eeuw bestonden in ons land geen wetten op naamgebied. Dat veranderde in de tijd van de Franse over-

heersing. In die tijd werd namelijk de Burgerlijke Stand ingevoerd en werd de Franse naamwet voor ons land van toepassing. Wat betreft de voornamen hield die wet in dat alleen namen geaccepteerd mochten worden die voorkwamen op de verschillende (heiligen)kalenders en namen van personen bekend uit de oude geschiedenis. In 1815 werd de wet versoepeld met de bepaling dat ook "...zoodanige voornamen welke aan overoude tijden aldaar in de onderscheiden provincieën en landschappen, of bij sommige geslachten gebruikelijk, en algemeen als voornamen erkend zijn geweest..." (Loeb 1990, 29) toegestaan zijn.

Sinds 1970 is de Nederlandse wetgeving met betrekking tot de voornaamgeving nog weer iets toleranter geformuleerd. De wet is te typeren als een 'alles mag, behalve'-constructie, dit wil zeggen: alle voornamen zijn toegestaan, maar er zijn twee uitzonderingen. De ambtenaar van de Burgerlijke Stand mag een voornaam namelijk niet accepteren wanneer die ongepast is of wanneer die overeenkomt met een bestaande achternaam als die niet ook als voornaam gebruikelijk is. Deze laatste restrictie levert de minste problemen op, hoewel het begrip "gebruikelijk" nog wel wat streng aandoet. Dat die strengheid in de praktijk meevalt, blijkt uit de beslissing in het geval *Boelhouwer* (zie in het boek bij *Boelhouwer*). De eerste beperking, de naam mag niet ongepast zijn, roept meer vraagtekens op, want wat is ongepast? De beslissing hierover ligt bij de ambtenaar van de Burgerlijke Stand. Wanneer die een naam als ongepast beschouwt, of op grond van de andere beperking weigert, en de ouders houden voet bij stuk, dan geeft hij of zij zelf een naam. Daarna kunnen de ouders via een procedure tot voornaamswijziging proberen de gewenste naam alsnog ingeschreven te krijgen.

Met betrekking tot het aantal te geven namen kent de wet geen beperkingen. Een extreem aantal namen zou in het uiterste geval nog geweigerd kunnen worden door de naamgeving als ongepast te kwalificeren.

Wie geïnteresseerd is in verdere details van de wetgeving op naamgebied, bijvoorbeeld met betrekking tot de achternaam, adoptie, mogelijkheden tot naamswijziging en dergelijke, kan terecht bij Loeb 1990.

Hoewel er nooit uitvoerig onderzoek is geweest naar de voornaamgeving in de periode tussen de Hervorming en nu, kunnen we vermoeden dat er zich geen grote veranderingen, zoals in de Middeleeuwen de overgang naar de heiligennamen, hebben voltrokken. Pas vanaf de Tweede Wereldoorlog en vooral vanaf de jaren zestig vinden er ingrijpende wijzigingen plaats (let wel: de wetswijziging van 1970 is nauwelijks oorzaak van de veranderingen, maar veel meer een reactie erop). Dit laat zich illustreren aan de hand van een vergelijking van de twaalf meest frequente roepnamen van de mensen die in 1961 leefden (uit Blok e.a. 1961) met die van de

twalf populairste voornamen van in het eerste kwartaal van 2011 geboren kinderen (uit een bestand beschikbaar gesteld door de Sociale Verzekeringsbank www.svb.nl). Daarbij moet men dus wel in het achterhoofd houden dat de namen uit 1961 de roepnamen zijn van een groep geboren tussen ongeveer 1880 en 1961 en de namen uit 2011 de officiële namen van een groep geboren in één jaar.

vrouwen/meisjes

ca. 1890-1961

Annie
Bep
Marie(tje)
Mien
Willie
Alie
Corrie
Lenie
Greetje
Tinie
Jopie
Ansje

Eerste kwartaal 2011

Sophie
Julia
Eva
Isa
Emma
Lotte
Lieke
Lisa
Anna
Roos
Saar
Sanne

mannen/jongens

ca. 1890-1961

Jan
Piet
Henk
Peter
Hans
Kees
Wim
Cor
Gerard
Gerrit
Johan
Rudi (Rudolf)

Eerste kwartaal 2011

Sem
Milan
Daan
Lucas
Levi
Jayden
Luuk
Ruben
Jesse
Julian
Finn
Stijn

Op grond van deze vergelijking kunnen we constateren dat de naamgeving ingrijpend is veranderd. De populaire roepnamen uit 1961 doen ouderwets aan, vooral die van de vrouwen. Dat is natuurlijk niet iets van de laatste jaren, want de opkomst van 'nieuwe namen' is al in de jaren zestig begonnen. Vergelijken we de popu-

laire namen van het jaar 2011 met die van ongeveer vijftig jaar geleden, dan valt op dat de namen uit het begin van de jaren tachtig veel makkelijker bij een taal zijn thuis te brengen. Vooral de Nederlandse (*Jeroen, Sander, Bart, Wouter, Marieke*), Engelse (*Kim, Dennis, Wendy, Patrick*) en Franse namen (*Chantal, Nicole, Monique*) waren heel populair. Engelse namen zijn nog steeds wel populair, maar tegenwoordig zien we onder de toppers ook veel internationale namen, dat wil zeggen: namen die je niet goed bij een taal kunt thuisbrengen. Voorbeelden zijn *Emma, Julia, Sophie, Lisa, Lucas* en *Thomas*. Ook oudtestamentische namen, zoals *Eva, Sara, Levi, Jesse* en *Ruben* passen bij deze internationalisering.

Het is opmerkelijk dat er, ondanks de grote veranderingen en de wettelijke vrijheid, voor de meeste ouders toch een ongeschreven regel lijkt te gelden. Die houdt in dat men bij het zoeken van een voornaam over het algemeen put uit de bestaande namenvoorraad. Dat betekent echter niet dat er geen beweging in de voornaamgeving zit. Aan de ene kant verdwijnen namen, bijvoorbeeld omdat ze als ouderwets worden ervaren of op een andere manier in diskrediet raken (zoals bijvoorbeeld *Adolf*). Aan de andere kant wordt het voornamenbestand steeds verrijkt met nieuwe namen. De afgelopen decennia gebeurt dat laatste, zoals hierboven al bleek, vooral door ontlening uit andere talen. In de belangstelling staan daarbij vooral het Engels (denk aan *Wendy, Roy, Joyce* en *Donald*) en het Frans (*Jacqueline, Maurice, Mireille* en *Eugène*) en ook wel de Slavische (*Sonja, Milan, Natasja* en *Yuri*) en Scandinavische talen (*Björn, Ingrid, Sven, Britt*).

Voor het verleden, dat wil zeggen de afgelopen eeuwen, geldt deze manier van vernieuwing maar in beperkte mate. Toen werd de naamkeuze vooral bepaald door vernoeming, hetgeen een conserverende werking had op het namenbestand. De variatie die optrad, bestond dan ook vooral uit het vormen van varianten bij die traditionele namen.

Een aanzienlijk deel van de namen in dit boek bestaat uit dergelijke varianten. Er zijn ook een aantal 'spreektaalvormen' opgenomen, dit wil zeggen roepnamen die geen geschreven status hebben. Een ander deel van de opgenomen naamvormen heeft wel een geschreven traditie, die soms zelfs terugreikt tot de Middeleeuwen (bijvoorbeeld *Catelijne*). Het al dan niet verkrijgen van geschreven status heeft vooral te maken met de geloofsgroep waarin de naam voorkomt. Zoals hierboven al werd gezegd worden katholieke dopelingen veelal ingeschreven met de Latijnse vorm van de naam en geeft men binnen de protestante kerken vaak de voorkeur aan een Nederlandse vorm van de naam. Daarnaast hebben Friezen van oudsher een voorkeur voor spreektaalvormen.

Onze namenvoorraad bestaat voor een aanzienlijk deel uit varianten van traditionele namen. Omdat veel van deze namen algemeen

christelijke namen zijn, zijn ook een deel van de ontleningen uit de ons omringende landen vormen van deze traditionele namen. Zo is bijvoorbeeld *Kitty* een Engelse verkorting van *Catharina*, *Antoine* kunnen we beschouwen als de Franse *Antoon*, *Annika* als de Zweedse *Anneke* en *Niels* als de Deense *Nico*.

Varianten van één en dezelfde naam kunnen onderling sterk verschillen. Vergelijk bijvoorbeeld de volgende traditionele namen met enkele Nederlandse varianten: *Catharina* met *Calle*, *Katelijne*, *Katrien*, *Rina* en *Trijntje*; *Hendrik* met *Driek*, *Harry*, *Hein*, *Hinno* en *Rik*; *Johannes* met *Hans*, *Jan*, *Jenno*, *Jo* en *Wanne* en *Maria* met *Maaike*, *Marijke*, *Mia*, *Miep* en *Riet*. Uit deze voorbeeldenreeks wordt duidelijk dat het verband tussen de naamvorm en de oorsprong erg onduidelijk kan zijn. Vaak kennen mensen de oorsprong ook niet meer, waardoor varianten een eigen leven kunnen gaan leiden en voortaan als zelfstandige naam worden beschouwd. Zo realiseren we ons bij de naam *Grietje* niet dat de naam afgeleid is van *Margareta*, dat *Kees* een verkorting is van *Cornelis*, dat *Gerrit* teruggaat op *Gerard* en dat we bij de verklaring van *Charlotte* uiteindelijk uitkomen bij *Karel*.

Deze varianten van bestaande namen ontstaan in de spreektaal. Daarbij gaat het niet zozeer om een bewuste poging tot nieuwvorming, maar veel meer om een spontaan proces van aanpassing aan de gebruikssituatie. Deze roept blijkbaar een behoefte aan verkorting op, want het valt op dat de varianten meestal korter zijn dan de naam die de oorsprong vormt. Bij de wijze van verkorten zijn een aantal factoren van invloed. Eén ervan is dat de beklemtoonde lettergreep meer kans maakt om gehandhaafd te blijven dan een onbeklemtoonde. Verder speelt een rol dat de voornaam meestal gebruikt wordt in een vertrouwelijke omgeving, in het bijzonder het gezin. Dit leidt namelijk tot het ontstaan van zogenaamde vlevormen (verkortingen met een affectieve waarde) en vormen die beïnvloed zijn door de kindertaal (Roelandts 1979). Met andere woorden, voornamen raken, al dan niet tijdelijk, vervormd doordat ze tegen en door kinderen worden gebruikt; zie bijvoorbeeld *Bavo*, *Usje*, *Ninge*, *Tolle*, *Poppe* en *Ave*. Wie deze voorbeelden bekijkt, kan de indruk krijgen dat dergelijke namen alleen bij de Friezen voorkomen. Dit is niet terecht, want bij veel namen is de invloed van kindertaal te vermoeden. Bij de Friezen echter kregen deze 'brabbelnamen', en überhaupt de 'spreeknamen', sneller de status van geschreven vorm. Dit verklaart niet alleen het karakter van een deel van de Friese namen, maar ook de rijke variatie in de voornaamgeving in het noordelijk deel van het land (de invloed van het Fries strekt zich, zeker wat de voornamen betreft, verder uit dan de huidige provincie Friesland).

Natuurlijk is de kindertaal maar één van de factoren die zorgen voor variatie op bestaande namen. Ook de dialecten hebben hun stempel gedrukt op veel voornamen. De dialectische varianten die hier-

door zijn ontstaan, kunnen buiten het eigen gebied als namen gebruikt gaan worden. Dit wordt mogelijk doordat de variant een eigen leven gaat leiden en men zich van de klankverandering of variatie in de verkleinwoordvorming niet meer bewust is.

De invloed van het dialect op het ontstaan van naamsvarianten kan zich op verschillende manieren manifesteren. Zo veranderen bijvoorbeeld in bepaalde streken bij de vorming van verkleinwoorden de klinkers, de 'a' wordt 'e'; dus 'man' wordt 'menneke' en 'kans' wordt 'kenske'. Dat gebeurt ook met namen: een klein kind dat *Frans* heet, kan *Frenske* genoemd worden. Wanneer hij daar te oud voor is geworden, kan de vlevorm *Frenske* 'volwassen' worden door er *Frens* van te maken. Een ander voorbeeld van variatie die ontstaat onder invloed van het dialect is de wisseling van 'ij' en 'ie'. De woorden 'ijs', 'tijd' en 'zijn' worden in bepaalde gebieden van Nederland uitgesproken als 'ies', 'tied' en 'zien'. Op dezelfde manier kan er naast *Tijs* ook *Ties* voorkomen. Maar ook kunnen mensen in het ij-gebied op hun beurt van namen als *Liesbeth* of *Liesje* en *Marie* weer *Lijsbet*, *Lijsje* en *Marij* maken of, om de zaak nog ingewikkelder te maken, de mensen uit het ie-gebied vinden de klank 'ij' deftiger en maken daarom van *Marieke* de vorm *Marijke*. Eenzelfde verschijnsel doet zich voor bij de Nederlandse 'ui', de klank van 'huis', 'tuin' en 'uit'. In sommige streken wordt die altijd uitgesproken als 'uu', bijvoorbeeld: 'huus', 'tuun' en 'uut'. Het gevolg hiervan is dat er naamparen ontstaan als *Huib* en *Huub* en *Truida* en *Truda*.

Weer een andere oorzaak voor vermeerdering van de namenvoorraad is de reeds eeuwen bestaande mogelijkheid om van een jongensnaam een meisjesnaam te maken; het omgekeerde komt maar zelden voor (zoals *Catharinus*, *Grietus* en *Marchinus*). Zo werd van *Adrianus* *Adriana* gemaakt, van *Willem Willemien*, van *Dirk Dirkje* en van *Hille Hillechien*. Hier lopen de factoren die van invloed zijn op variatie bij voornamen ook door elkaar heen: veel vrouwennamen, zeker die in het noorden van het land, bestaan uit een jongensnaam met een verkleiningsuitgang en deze uitgang kan per streek verschillen. Verkleinwoorden worden in de dialecten namelijk met verschillende achtervoegsels gevormd: -tje, -ien, -ie en -ke, om er maar een paar te noemen. Dat levert weer varianten op als *Jantje*, *Janke* en *Jantien*, *Hanneke* naast *Hannie* en ook de groep *Dientje*, *Dienie* en *Dieneke*.

Kortom, een flink deel van onze namenvoorraad, en daarmee ook van de voornamen in dit boek, zijn varianten van eeuwenoude namen die ontstaan zijn uit een behoefte tot verkorting en verder door invloed van de kindertaal, de affectieve waarde van de naam, het dialect en de mogelijkheden om een jongensnaam tot een meisjesnaam om te vormen.

De mogelijkheid tot die variatie wordt sterk bevorderd door het feit dat de relatie tussen de voornaam en zijn betekenis zeer vaag is